

Theo Pleizier, Arnold Huijgen en Dolf te Velde

G E W

O N E

C A T E

C H I S

M U S

Christelijk geloof in 100 vragen en antwoorden

GEWONE CATECHISMUS

GEWONE CATECHISMUS

Christelijk geloof in 100 vragen en antwoorden

Theo Pleizier, Arnold Huijgen
en Dolf te Velde

Bredere redactie
Leantine Dekker, Wim Verboom
en Jeanette Rodenburg

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

ISBN 978 90 239 5490 3 (paperback)

ISBN 978 90 239 5492 7 (gebonden)

ISBN 978 90 239 5493 4 (e-book)

NUR 707

Ontwerp omslag: Geert de Koning

Lay-out en dtp binnenwerk: Gewoon Geertje

© 2019 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

www.kokboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

INLEIDING

Dit boekje is een catechismus. We noemen het zelfs ‘gewone’ catechismus. Nu klinkt ‘catechismus’ voor veel mensen – als ze het woord nog kennen – naar catechisatie, het onderwijs dat de kerk aan jongeren geeft. Bij ‘catechismus’ denk je toch ook gelijk aan de Heidelbergse Catechismus, de toonaangevende catechismus in de Nederlandse gereformeerde kerken. Hoe komen de auteurs van dit boekje erbij om van een ‘catechismus’ te spreken, en wat is er gewoon aan? Dat leggen we in de volgende alinea’s uit. Daarnaast schrijven we hier iets over de aanleiding tot dit project en een paar overwegingen bij de (theologische) hoofdlijnen die in het boekje te vinden zijn.

Catechismus

Een catechismus is een vorm waarin de inhoud van het christelijk geloof kan worden aangeleerd door middel van vragen en antwoorden. In de tijd van de Reformatie (zestiende eeuw) zijn er vele catechismi geschreven. Een catechismus stelde mensen in staat om zich in de eigen taal het geloof eigen te maken. Geloven leer je door vragen te stellen. Antwoorden helpen om de geloofsinhoud eigen te maken. Niet alleen met je hoofd, maar ook met je hart. Antwoord geven vraagt om een innerlijke betrokkenheid. We leren het geloof niet door formules uit het hoofd te leren, maar in de vorm van het gesprek: vragen en antwoorden.

Vanouds bestaat een catechismus uit vier onderdelen. Christenen vinden elkaar in de inhoud van het geloof (de geloofsbelijdenis, het Apostolicum), in het gebed beoefenen ze de omgang met God (het Onze Vader). De geboden van God geven richting aan het concrete leven van alle dag (de Tien geboden). Het geloof krijgt ook gestalte in symbolische handelingen of sacramenten, waardoor gelovigen toetreden tot de kerk (de doop) en samen de eenheid in Christus uitdrukken (het avondmaal). Zo omvat een catechismus het hele christelijk bestaan in een notendop: de inhoud van het geloof, de omgang met God, het goede leven en het samen vieren van het heil, zoals dat zichtbaar wordt in doop en avondmaal. De catechismus die nu voor je ligt bevat ook deze vier elementen.

In de inhoudsopgave is goed zichtbaar hoe de Gewone Catechismus is opgebouwd aan de hand van deze vier klassieke kernen van het christelijk geloof.

Gewone Catechismus

Wij hebben deze catechismus ‘Gewone Catechismus’ genoemd. Veel catechismi dragen de naam van de plaats waar ze zijn ontstaan, denk bijvoorbeeld aan de Heidelbergse Catechismus of de Catechismus van Genève. Andere catechismi dragen de naam van een kerkelijke richting, zoals de catechismus van Luther of de ‘Catechismus van de Katholieke Kerk’. De catechismus die je hier in handen hebt, is ontstaan door het gesprek tussen protestantse theologen en gelovigen. Maar ‘Protestantse Catechismus’ zou kun-

nen klinken alsof we de polemiek zoeken met bijvoorbeeld de Rooms-Katholieke Kerk, en dat doen we juist zo min mogelijk. Het zou ook tekortdoen aan de verbondenheid met het katholieke geloof van de kerk van alle tijden.

‘Gewoon’ kan drie betekenissen hebben. Zoals Nederlanders zeggen: ‘doe maar gewoon’. Of: we hebben het maar ‘gewoon’ geprobeerd, om een catechismus op te stellen. Maar ‘gewoon’ lijkt ook een beetje op wat de Engelse schrijver C.S. Lewis ‘mere Christianity’ noemde, het gewone christelijke geloof, zonder poespas of specialiteiten. We hebben geprobeerd wat voorbij te gaan aan verschillen tussen christenen en die niet groter te maken dan ze al zijn. Of nog beter gezegd, we hopen dat deze tekst christenen samenbrengt rond de kern van het christelijk geloof, om van daaruit ook de eigen tradities te waarderen, zonder elkaar los te laten.

Geluk

De eerste vraag zet de toon van de catechismus. De Gewone Catechismus vraagt allereerst: ‘Waarin vind jij jouw geluk?’ Als mensen ergens mee bezig zijn, dan is het wel de vraag hoe ze gelukkig kunnen leven, waarin voor hen persoonlijk het geluk gelegen is en hoe ze het kunnen bereiken. De hedendaagse westerse cultuur, en zeker ook onze Nederlandse cultuur, is in hoge mate hedonistisch: mensen zoeken zo veel mogelijk genot en proberen pijn zo veel mogelijk te vermijden. Genot is een van de manieren om geluk in te vullen. Volgens sommigen is het ideaal van een samenleving ook dat er zo veel mogelijk geluk is voor

het geheel en zo min mogelijk pijn. De Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring (1776) spreekt al over de 'onvervreembare rechten' die aan alle mensen door de Schepper gegeven zijn, waaronder leven, vrijheid en het streven naar geluk (in het Engels klinkt het mooier: *life, liberty, and the pursuit of happiness*). Als iedereen naar geluk streeft, zal het christelijk geloof daar toch ook iets over te zeggen hebben?

Nu zou je kunnen overwegen, en wij hebben dat ook gedaan, of we juist vanwege het algemene streven naar geluk niet bij de vraag naar geluk vandaan moet blijven. De eerder genoemde C.S. Lewis schreef ook dat hij niet gelovig is geworden om zich gelukkig te voelen. Hij schrijft daarover: 'Ik wist al lang dat een fles port dat zou doen. Als je een godsdienst nodig hebt om je een aangenaam gevoel te geven, dan zou ik zeker niet het christelijk geloof aanbevelen.' Is 'geluk' niet te plat, en leert het christelijk geloof ons niet iets diepers?

Als wij in de vragen van deze catechismus regelmatig aansluiten bij het verlangen naar geluk, is dat om in de antwoorden dit 'geluk' christelijk in te vullen. Wij vinden niet zelf ons geluk, maar wij zijn gevonden door Jezus Christus (GC 1). Die omkering laat zien dat geluk, of tot onze bestemming komen, niet een kwestie is van ons leven in eigen hand nemen, maar juist je leven aan Jezus Christus verliezen (GC 2). Tegen gelukszoekers zeggen we dus niet dat ze moeten stoppen met zoeken omdat het geluk waar ze naar streven te oppervlakkig zou zijn, hun idee van geluk te diffuus, of hun streven tevergeefs. Het evangelie is

dat het volle leven ons als een geschenk wordt aangereikt. Het volle geluk is nu nog niet hier, maar we zien er wel naar uit. Vandaar dat de Gewone Catechismus erop uitloopt (GC 100) dat als Jezus Christus komt, ons geluk volkomen zal zijn.

Bij de opzet van de Gewone Catechismus

Met de vraag naar het geluk zijn we bij onze identiteit aangekomen. Wij zoeken wel geluk, maar uiteindelijk gaan we er niet over, want we zijn gevonden door de Drie-enige God (GC 1). Het geluk is op zichzelf voor ons onbereikbaar, schuldige mensen die we zijn. Onze nieuwe identiteit ligt echter in Christus, vandaar dat de Gewone Catechismus zo aan het begin spreekt over de doop (GC 6).

Vanuit deze inzet ontvouwt de catechismus zich in de drieslag vertrouwen – volgen – verwachten, die spoort met de belijdenis van God als Vader, Zoon en Heilige Geest. Het eerste deel van de catechismus, vertrouwen, gaat over het geloof. Het accent ligt hier op God de Vader, die als Vader voluit te vertrouwen is. De catechetische kernen van het geloof (de apostolische geloofsbelijdenis) en het gebed (het Onze Vader) worden onder dit kopje ‘vertrouwen’ behandeld.

Het tweede hoofddeel van de catechismus draait om het volgen van Jezus Christus. Vanuit de belijdenis dat Jezus Christus de weg, de waarheid en het leven is, wordt Christus’ ambt als priester (Hij opent de weg naar God), profeet (Hij spreekt de waarheid en openbaart ons die), en koning (Hij geeft de ruimte om te leven) belicht. Dat loopt uit op de behandeling van de

geboden, in het licht van de navolging van Christus. Elk van de tien woorden uit het Oude Testament wordt zo in nieuwtestamenteel licht geplaatst en in verband met de vragen van vandaag behandeld.

De Heilige Geest leert ons verwachten; dat is het derde en laatste deel van de catechismus. Hier spreken we ook over de kerk (de Apostolische Geloofsbelijdenis verbindt de kerk als gemeenschap der heiligen aan de belijdenis van de Heilige Geest). Onder de 'verwachting' wordt ook het avondmaal behandeld, dat de maaltijd is van de verwachting van het Koninkrijk van God. Jezus Christus heeft immers gezegd: 'Doe dat totdat Ik kom.' Met de belijdenis dat als Hij komt, ons geluk volkomen is, zijn we weer terug bij het begin van de catechismus. We raken immers niet uitgeleerd en moeten ons blijven oefenen, laten oefenen, in de verwachting van Jezus Christus.

Aanleiding

In de kerkelijke praktijk zien we een breed palet aan prachtig uitgegeven catechisatieboekjes gebruikt worden, die allerlei thema's behandelen. Soms worden door de jaren heen de verschillende catechetische kernen behandeld, soms ook niet. Soms zijn er leerpunten of een leskern die de jongeren moeten leren. Maar een echt catechetische vorm van vraag en antwoord hebben die niet, en als je de verschillende leskernen na elkaar zet, heb je niet per se altijd een compleet geheel. Een catechismus is eigenlijk een leerboek voor de jeugd, in de vorm van vragen en ant-

woorden. Zo'n catechismus wordt gebruikt voor het (kerkelijk) onderwijs, waarin het antwoord wordt toegelicht, waarna de jongeren het antwoord uit het hoofd leren. Zo was het lange tijd niet geweest, maar de Reformatie heeft deze praktijk opnieuw aangejaagd, en in de tijd na de Reformatie verschenen dan ook honderden verschillende catechismi.

Als auteurs van de Gewone Catechismus hebben we geprobeerd, opnieuw een catechismus te maken. 'Gewoon' is hier dus een beetje met een knipoog bedoeld: zoals er in de zestiende eeuw tal van catechismi waren, hebben wij dat 'gewoon' ook weer geprobeerd door in zo min mogelijk tekst de christelijke leer samen te vatten aan de hand van de vier catechetische kernen. We hebben gaandeweg diep respect gekregen voor de auteurs van die verschillende zestiende-eeuwse catechismi, want het is niet gemakkelijk om beknopt, helder en liefst ook nog aansprekend te formuleren.

Nu ging het ons niet alleen om de aardigheid, om eens wat te proberen. Naar onze overtuiging floreert de catechese op veel plaatsen niet. In plaats van een slag te maken in de vormgeving en presentatie, zoeken wij het in de inhoud. Misschien gaat dat dwars tegen allerlei trends in. Daarom kiezen we ook bewust voor de onmodieuze naam 'catechismus'. Bovendien willen we met deze catechismus niet alleen jongeren in de catechisatieleeftijd bereiken. Voor alle gelovigen geldt dat zij in hun eigen tijd het geloof moeten kunnen verwoorden. In de manier waarop de vragen gesteld worden, klinkt regelmatig onze tijd door: een

seculiere, plurale tijd, waarin meer de kritiek op het christelijk geloof doorklinkt dan ooit tevoren. Een catechismus is per definitie een product van de eigen tijd, een verwoording van het christelijk geloof in de eigen context. Dat maakt de Gewone Catechismus tot een boekje dat geschreven is tegen de achtergrond van het westerse christendom dat in een seculiere omgeving moet verwoorden wat het is om op God te vertrouwen, Jezus te volgen en Gods nieuwe wereld te verwachten.

Toch nog iets over de relatie tussen ons boekje en de Heidelbergse Catechismus. De Heidelberger is een belangrijke belijdende tekst in vele (Nederlandse) protestantse kerken. Dit boekje is geen belijdenisgeschrift zoals de Heidelbergse Catechismus dat is. Dit boekje is ook geen hertaling of ‘update’ van de Heidelberger. We zijn ‘gewoon’ opnieuw begonnen vanuit de vraag, hoe een catechismus er vandaag uit zou kunnen zien. Natuurlijk hebben we ons laten inspireren, bijvoorbeeld door de prachtige eerste vraag en antwoord van de Heidelberger en door andere catechismi. We hebben alleen niet de pretentie om een belijdenisgeschrift te leveren. We hebben gewoon een catechismus gemaakt, zoals dat in de zestiende eeuw zoveel gebeurde, maar in onze eeuw erg weinig.

Samenwerking en werkwijze

Aan deze catechismus is met tussenpozen gedurende een periode van vijf jaar gewerkt. De werkwijze was als volgt. Een groepje van drie theologen, ten tijde van de start nog werkzaam als gemeente-

predikant, maar inmiddels aan theologische opleidingen, maakte een eerste voorzet voor de teksten. Een bredere redactie, bestaande uit drs. Leantine Dekker (jeugdwerkadviseur), Arjen van Trigt (KokBoekencentrum Uitgevers) en dr. Wim Verboom (emeritus hoogleraar Geschiedenis van het Gereformeerd Protestantisme) becommentarieerde de teksten en stuurde de teksten door naar klankbordgroepen. De algehele coördinatie was in handen van Jeanette Rodenburg. Diverse predikanten uit de Protestantse Kerk, de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben hier aan meegewerkt. Op basis van feedback werden tweede en derde versies van de teksten geschreven. Hiermee is deze catechismus een gezamenlijk project geweest.

Gemaakte keuzes

Een paar keuzes lichten we graag toe.

Allereerst plaatsen we doop en avondmaal niet in elkaars nabijheid onder het kopje ‘sacramenten’, maar vormen ze als het ware de accolade van het christelijke leven. De doop staat aan het begin, omdat deze markeert dat God de eerste wil zijn in ons leven. Vanuit die overtuiging is de doop van jonge kinderen ook heel natuurlijk. Uiteraard is het wel nodig dat gedoopte mensen door het werk van de Heilige Geest leren geloven, hun doop leren verstaan. Het avondmaal staat aan het eind, als climax. In deze christelijke praktijk komen vertrouwen, volgen en verwachten samen. Heel het geloof en heel het christelijke leven staan in de spanning tussen doop en avondmaal.

Vervolgens is het een bewuste keuze om de geboden in het kader van de navolging te plaatsen. Een christen is iemand die Jezus Christus volgt. Daarbij zijn we niet van het Oude Testament af, maar in de navolging van Jezus Christus gaan juist de oudtestamentische geboden op een nieuwe manier klinken. Evenzogoed leidt de Heilige Geest ons niet aan Christus voorbij, maar leert Hij ons delen in de verwachting van Israël.

Het zal de lezer opvallen dat de catechismus nogal eens wisselt tussen de eerste persoon enkelvoud en meervoud, tussen 'ik' en 'wij', 'mij' en 'ons'. Dat is bewust. Geloof is zowel allerindividueelst en persoonlijk, alsook gezamenlijk en bovenpersoonlijk. De catechismus wordt gedragen door de gedachte dat persoonlijk geloof niet bestaan kan zonder de gemeenschap van de kerk en dat de gemeenschap van de kerk geen stand houdt zonder persoonlijk geloof.

Sommige termen komen nogal eens terug in deze catechismus. Als synoniem voor de bijbelse uitdrukking 'Koninkrijk van God' gebruiken we graag 'Gods nieuwe wereld', omdat deze uitdrukking naar ons idee in de taal van vandaag behoorlijk precies weergeeft waar het om gaat. Ook de Bijbel in Gewone Taal gebruikt deze uitdrukking als vaste weergave voor 'het Koninkrijk van God'. 'Nieuw' is hoe dan ook een woord dat we graag gebruiken om het werk van God aan te duiden. We zien ernaar uit dat de nieuwe catechismus dienen mag om het verlangen naar Gods nieuwe wereld aan te blazen.

Wat het bijbelgebruik betreft: het is niet goed mogelijk om een catechismus te maken zonder voortdurend, impliciet en expliciet, te verwijzen naar de Bijbel. Toespelingen op bijbelteksten volgen niet per se een bepaalde bijbelvertaling, maar waar de Bijbel wordt geciteerd, wordt de Nieuwe Bijbelvertaling gebruikt.

Het boek bestaat uit een serie van 100 vragen en antwoorden. We hebben een keuze gemaakt uit de vele vragen die gesteld kunnen worden. Onze invalshoek bij de vragen en antwoorden wordt toegelicht in de begeleidende teksten die op de rechterpagina staan afgedrukt.

Gebruik

Dit boekje kan op veel manieren worden gebruikt. De vragen en antwoorden zijn niet te lang. Wie gelooft in het 'memoriseren', het uit het hoofd leren van kernachtige teksten, zou dat kunnen proberen. Wie weet zijn de teksten aansprekend genoeg om er elke week eens eentje door te nemen en even bij stil te staan. Ze kunnen gebruikt worden in het werken met jongeren. Of in groepen van jonge ouders of jonge professionals die voor nieuwe generaties en in de context van een seculiere samenleving moeten leren om in hedendaagse taal te vertellen waar je als christen voor staat. De teksten lenen zich ook om te gebruiken als uitgangspunt voor een leerdienst.

We hopen dat de teksten toegankelijk zijn voor wie wil kennismaken met het christelijk geloof, maar ook dat ze voor hen

die al langer geloven verdiepend genoeg zijn om nieuwe inzichten en verbanden in het christelijk geloof te ontdekken. In elk geval hopen we dat deze vragen en antwoorden een stimulans zijn om zelf vragen te stellen en antwoorden te formuleren. Wanneer je aan de hand van deze teksten zelf vragen gaat stellen of de gegeven antwoorden op een andere manier gaat verwoorden, dan is de opzet geslaagd. Elke generatie moet immers zelf nieuwe woorden leren geven aan het geloof.

INHOUD

1-12	Tot geluk gedoopt	19
	1-5 Geluk	20
	6-12 De doop	30
13-46	Vertrouwen op God	45
	13-17 Wat is geloven?	46
	18-23 Geloven in de Drie-enige God (het Apostolicum)	58
	24-30 God de Schepper is ook mijn Vader	70
	31-46 Bidden, een oefening in vertrouwen (het Onze Vader)	84
47-77	Volgen van Jezus	119
	47-50 Wie is Jezus Christus?	120
	51-54 Jezus Christus, de weg tot God	128
	55-58 Jezus Christus, Gods waarheid	136
	59-62 Jezus Christus, het leven	144
	63-77 Hoe Jezus volgen gelukkig maakt (de Tien geboden)	152

78-100	Verwachten van Gods nieuwe wereld	185
78-83	Door de kracht van de Heilige Geest	186
84-93	De Kerk, gemeenschap van gelovigen	198
94-100	Avondmaal vieren tot Christus komt (het avondmaal)	218
	Register van bijbelteksten	233

**TOT GELUK
GEDOOPT**

1

Waarin vind jij je geluk?

Mijn geluk is dat Jezus Christus mij gevonden heeft.¹ Hij offerde zichzelf op om mij thuis te brengen in de liefde van God.² Zijn Geest maakt in mij de hoop wakker op Gods nieuwe toekomst, voor mij en heel de wereld.³

1 Luk. 15:1-7; Ps. 84:1-5.

2 1 Joh. 4:9.

3 Rom. 8:20-25.

Wie is er niet op zoek naar geluk? Zelfs Nederlanders, die in de lijstjes staan van meest gelukkige mensen ter wereld, zoeken het gelukkige leven. Geluk kan met van alles te maken hebben: een blij gevoel, leven in welvaart, zonder je zorgen te hoeven maken, een veilig bestaan. We stellen elkaar de vraag: 'Waarin vind jij je geluk?' Je zult de eerste niet zijn die geluk vindt waar je het niet hebt gezocht.

Is er dieper geluk dan dat je de ervaring opdoet dat je thuiskomt? Dat je aanvaard bent, dat je niet langer wordt afgerekend op je tekort, maar dat God je aanneemt, wie je ook bent. Die ervaring doen wij op in de ontmoeting met Jezus Christus en als wij zien wat Hij doet: vinden, opofferen, thuisbrengen. Hij zoekt mij, weet waar ik ben en vindt mij. Hij betaalt de prijs die nodig is om mij thuis te brengen en offert zichzelf op. Hij brengt mij thuis, want ik ben als een kind dat verdwaald is, een mens die van alles heeft geprobeerd, maar die het niet echt lukt om werkelijk thuis te komen.

Echt thuis ben ik waar Gods liefde woont. Zoals Psalm 84 zingt: 'Gelukkig wie wonen in uw huis.' Door Gods Geest houd ik hoop voor deze wereld die door God nieuw gemaakt wordt.

2

Ga jij niet zelf over je geluk?

Gelukkig niet! Wij zouden ons vergissen, wanneer God ons de keuze liet. Daarom heeft Jezus gezegd: Wie voor zichzelf leeft, zal het leven verliezen, maar wie zijn leven kwijtraakt aan Mij, zal behouden worden.⁴

⁴ Mat. 16:25.

Wij westerlingen leven in een wereld waarin iedereen verantwoordelijk lijkt voor zijn eigen geluk: je kiest zelf waar het je om gaat, en vervolgens ga je daarvoor. Dat ideaal werkt echter niet. Soms bereik je het geluk niet dat je zoekt. Soms lukt alles wat je wilde, maar vraag je je af of dit alles is wat er is. De gevolgen zijn frustraties, midlifecrises en keuzestress.

Jezus peilde dit op het diepst toen Hij zei dat wie voor zichzelf leeft, zijn leven zal verliezen. Hoe krampachtiger je het leven vasthoudt en jezelf probeert te handhaven, des te meer glipt het je tussen de vingers door. De sleutel tot geluk ligt niet in onze activiteit, maar in onze overgave. Die moet wel radicaal zijn, zodat we ons hele leven verliezen. Niet door wat je doet en voor elkaar krijgt, word je gelukkig, maar door wat je als een geschenk ontvangt. Wat je verliest aan Jezus is winst. Hij maakt er iets totaal nieuws van.

Door de eeuwen heen zijn er vele catechismussen verschenen die het geloof in hun tijd onder woorden brachten. Ook de *Gewone Catechismus* wil wat christenen geloven voor deze tijd opnieuw verwoorden. Ze doet dat in 100 vragen en antwoorden, ingedeeld in een duidelijke en doordachte structuur.

De *Gewone Catechismus* beoogt geen nieuwe belijdenis te zijn, maar heeft tot doel de inhoud van het christelijk geloof op een hedendaagse manier over te dragen aan volgende generaties en hen te inspireren vanuit het geloof te leven.

Deze uitgave bevat de tekst van de *Gewone Catechismus* en per vraag & antwoord een korte toelichting.

De *Gewone Catechismus* is geschreven door de theologen Theo Plezier, Arnold Huijgen en Dolf te Velde. De redactie bestond uit Wim Verboom, Leantine Dekker en Jeanette Rodenburg.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

